



OPRACOWANIE PYTANIA

Czy możliwe jest zachowanie godności w skrajnych sytuacjach? Omów zagadnienie na podstawie *Zdążyć przed Panem Bogiem* Hanny Krall. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

LEKTURA BAZOWA

Hanna Krall, *Zdążyć przed Panem Bogiem*

EPOKA

Literatura II wojny światowej

ŹRÓDŁO

ustna.odrabiamy.pl

ZESKANUJ TELEFONEM ALBO KLIKNIJ



Kursy maturalne

Pakiet 10 kursów do matury 2027 od Odrabiamy.pl.



Przećwicz to pytanie

Darmowy symulator matury ustnej. Ocena wg kryteriów CKE.



Posłuchaj

Darmowy kurs z opracowaniem pytań jawnych 2027.

1

O co tak naprawdę pyta komisja

Pytanie dotyczy tego, czym jest godność, gdy człowiekowi odebrano niemal wszystko - łącznie z wpływem na to, czy przeżyje. Edelman przekonuje, że godna była zarówno śmierć z bronią w ręku, jak i ciche pójście na śmierć, a jego relacja świadomie odziera powstanie w getcie z patosu.

SŁOWA KLUCZE POLECENIA

godność

Dla komisji nie jest to synonim bohaterstwa. Edelman rozumie ją jako zachowanie władzy nad sobą i nad własną śmiercią, także wtedy, gdy ta śmierć nie ma w sobie nic heroicznego.

skrajne sytuacje

Okoliczności, w których człowiek traci wpływ na to, czy przeżyje: getto, Umschlagplatz, komora gazowa, ale też stół operacyjny. Komisja oczekuje, że pokażesz, jak zmieniają one znaczenie zwykłych wyborów.

czy możliwe

Pytanie rozstrzygające wymaga jasnego stanowiska i warunków, przy których ono obowiązuje. Odpowiedź „to zależy” bez uzasadnienia komisja oceni jako brak tezy.

KOMISJA CHCE USŁYSZEĆ

- ✓ Tezę, że godność w sytuacjach skrajnych jest możliwa, ale przybiera różne formy i nie sprowadza się do walki z bronią w rękę.
- ✓ Co najmniej dwa lub trzy przykłady z relacji Edelmana: wybór sposobu umierania przez powstańców, śmierć bez patosu (Klepfisz, Pola Lifszyc) oraz jego własny rzeczowy ton jako świadomą postawę.
- ✓ Kontekst pokazujący inną odpowiedź na to samo pytanie (na przykład obozowe odzieranie z godności u Borowskiego) i wniosek, od czego zależy ocalenie godności.

2 Co wziąć z lektury i jaki kontekst wybrać

Z LEKTURY BAZOWEJ

- Wybór sposobu umierania: Edelman mówi, że powstańcy nie walczyli o zwycięstwo, bo w getcie zostało kilkadziesiąt tysięcy ludzi, a bojowców było około dwustu dwudziestu; chodziło o to, żeby nie dać się zaprowadzić na śmierć biernie. Znaczenie: godność jako decyzja o własnej śmierci, nie jako wynik walki.
- Umschlagplatz i liczba czterystu tysięcy: Edelman stał przy bramie jako goniec szpitala i patrzył na ludzi odchodzących do wagonów; przepustka pozwalała mu wyprowadzać chorych, więc musiał wybierać, kogo ratować. Znaczenie: godność świadka, który nie odwraca oczu, i ciężar decyzji o czymś życiu.
- Pola Lifszyc: gdy matkę zabrano na Umschlagplatz, dogoniła kolumnę i poszła z nią na śmierć. Edelman opowiada o tym bez patosu, ale jako o wyborze. Znaczenie: godność cichej śmierci, równie ważna jak śmierć w walce.
- Michał Klepfisz: w czasie powstania zasłonił własnym ciałem niemiecki karabin maszynowy, żeby towarzysze mogli przejść; Edelman relacjonuje to jak fakt, bez słów o bohaterstwie. Znaczenie: heroizm istnieje, ale świadek odmawia mu pomnikowego języka.
- Demitologizacja Anielewicza: Edelman wspomina, że matka komendanta sprzedawała ryby i malowała im skrzela czerwoną farbą, żeby wyglądały świeżo, a on sam był ambitnym chłopcem. Znaczenie: godność nie potrzebuje legendy; prawda konkretnie chroni pamięć przed fałszem.
- Praca kardiologa po wojnie (opcjonalnie): Edelman pracuje w zespole profesora Molla, asystuje przy operacjach serca i mówi o ośłanianiu płomienia świeczki, którą Bóg chce zgasić. Znaczenie: ta sama postawa, teraz wobec pojedynczego pacjenta – godność jako odpowiedzialność za czyjeś życie.

KONTEKSTY DO WYBORU

LITERACKI

POLECANY

Pieśń o Rolandzie

Otoczony przeważającymi siłami wroga rycerz ze zbytnej dumy nie wzywa pomocy, żeby nie splamić honoru, a umierając, spokojnie i pokornie modli się o odpuszczenie grzechów. Zestaw tę śmierć zgodną z etosem rycerskim z powstańcami z getta, którzy chcieli wybrać sposób umierania.

LITERACKI

Opowiadania, Tadeusz Borowski (*Proszę państwa do gazu, U nas, w Auschwitzu...*)

Obóz w prozie Borowskiego jest maszyną, która metodycznie odziera człowieka z godności: więźniowie biją się o jedzenie, a Tadek pracuje na rampie bez współczucia. Kontrast z Edelmanem pokazuje, że o zachowaniu godności decyduje nie tylko sytuacja, ale i to, czy człowiek zachował zdolność wyboru.

HISTORYCZNY

Powstanie w getcie warszawskim (19 kwietnia 1943) i jego legenda

Wiedza o Żydowskiej Organizacji Bojowej, Anielewiczu, bunkrze przy Miłej 18 i o rocznicowych uroczystościach pozwala pokazać, z czym polemizuje Edelman: z patosem, który zamienia ludzi w pomnik. Kontekst historyczny uwypukla, że jego rzeczowy ton jest świadomym wyborem świadka.

LITERACKI

***Antygona*, Sofokles**

Antygona wie, że pogrzebanie brata oznacza śmierć, a jednak decyduje sama o swoim losie i nie uznaje nad sobą władzy Kreona. Podobnie jak powstańcy Edelmana wybiera sposób umierania, a nie przeżycie; różnica polega na tym, że u Sofoklesa ten wybór ma wymiar tragiczny i wzniosły, a Krall wzniosłość świadomie odrzuca.

3

Mapa wypowiedzi

- 1 Teza: w sytuacjach skrajnych godność jest możliwa, ale przybiera różne formy – nie tylko heroiczną walkę.
- 2 Powstanie w getcie w relacji Edelmana: wybór sposobu umierania jako akt wolności i godności.
- 3 Demitologizacja: rzeczowy ton świadka i sprzeciw wobec dzielenia śmierci na lepsze i gorsze.
- 4 Życie po wojnie: praca lekarza jako kontynuacja walki o człowieka.
- 5 Kontekst: *Pieśń o Rolandzie* – Roland walczy z przeważającymi siłami i z dumy nie wzywa pomocy, a umierając spokojnie modli się o odpuszczenie grzechów; śmierć zgodna z etosem rycerskim obok wyboru sposobu umierania przez powstańców z getta.
- 6 Wniosek: godność w literaturze o Zagładzie to wewnętrzna suwerenność człowieka, niezależna od formy oporu.